

Kapitoly z dějin hudby II.

20. února 2009

Dějiny hudby: Hans Heinrich Eggebrecht a jeho výklad pojmu

Schopnost diskursu o hudbě

Typ zkoušení: písemný test, 20 otázek, 40 bodů

(viz IS – informace o předmětu)

Aspekty:

dějiny hudby

dějiny forem: vznik (klasicismus, romantismus), jejich proměny;

duchovní hudba

hudební teorie v dějinách

liturgická hudba – římskokatolická, pravoslavná, židovská

lidová hudba – jen okrajově, modely: česká (instrumentální) x moravská

(vokální), romská, židovská

(viz také IS – osnova předmětu)

literatura:

www.dejiny.hudby.cz

Encyklopedický atlas hudby

Kouba: ABC hudebních slohů

Navrátil: Nástin vývoje dějin hudby 20. století

Zenkl: ABC hudebních forem

Pečman: Sloh a hudba

Jaroslav Smolka: Dějiny hudby

(Černušák: Dějepis hudby)

(více na IS – literatura k předmětu)

Vladimír Helfert: Periodisace dějin hudby

- hudba jako přechod od horizontality k vertikalitě

(nascanováno v IS – studijní materiály)

Johann Sebastian Bach (1685 – 1750)

(x Mannheimská škola)

číslovaný bas

fuga: imitační práce, daný počet hlasů

fugeta, fugato

Dobře temperovaný klavír – tóniny, ladění

Suity pro sólové violoncello

Braniborské koncerty – různé sólové nástroje, poslech: č. 2, 3, 5

(kadence)

Hudební oběť + Umění fugy (BWV 1079 + BWV 1080)

Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič (1906 – 1975)

24 preludií a fug op. 87

Symfonie č. 4 c-moll - fugato

Lady Macbeth Mcenského újezdu – passacaglia

20. března 2009

Dnešní pomůcka: <http://www.josef-k.net/mim/ThePianoKeyboard.gif>

Hudební teorie

- tón (výška, hlasitost, trvání, barva)
- intervaly (oktávová identita)
- stupnice
- akordy

Intervaly:

1 prima, 2 sekunda, 3 tercie, 4 kvarta, 5 kvinta, 6 sexta, 7 septima, 8 oktáva atd.

- čisté: 1, 4, 5, 8 (zmenšené > **čisté** > zvětšené)
- velké: 2, 3, 6, 7 (zmenšené > malé > **velké** > zvětšené)

Obraty intervalů = doplnění do oktávy

Posuvky: křížky (-is) a béčka (-es)

Dodekafonická stupnice (po půltónech) od C:

C Cis D Dis E F Fis G Gis A Ais H C

anglická terminologie: B místo H! (naše = německá)

Durová stupnice C-dur:

C [cis] D [dis] E F [fis] G [gis] A [ais] H C

Durová stupnice G-dur:

G [gis] A [ais] H C [cis] D [dis] E [f] Fis G

Durová stupnice Cis-dur

Cis [d] Dis [e] Eis=f Fis [g] Gis [a] Ais [h] His=c Cis

Mollová stupnice a-moll:

(atd.)

Harmonie (terciová harmonie)

Tónika – na 1. stupni, dominanta – na 5. stupni, subdominanta – na 4. stupni

akordy a jejich obraty (od základního tónu):

- trojzvuky (kvintakord CEG, sextakord EGC, kvartsextakord GCE)
(durový, mollový, zmenšený, zvětšený)

- čtyřzvuky (septakord CEGH, kvintsextakord EGHC, terckvartakord GHCE, sekundakord HCEG)
(měkce/tvrdě malý/velký)

Bitonalita (Stravinskij), polytonalita

kvartové akordy (Bartók)

glosa:

James Tenney (1934 - 2006): In a large open space
(čtvrtek 26. března 2009 od 18:30, dvorana VUT)

Rytmus

Notace: modální, předfrankonská, frankonská, černá menzura, bílá menzura

perfektní a imperfektní menzura (stará hudba)

staré hodnoty: maxima, **longa, brevis**, semibrevis, minima, semiminima, fusa, semifusa

perfektní: imperfekce, alterace (pouze ilustrace)

základní hodnoty: nota celá, půlová, čtvrtová, osminová, šestnáctinová
atd.

triola, kvartola, kvintola, sextola atp.

akcent = přízvuk

polyrytmika

volný rytmus, non mésuré, rubato

Lidová hudba Čech a Moravy

typ západní - východní / instrumentální – vokální

Poslech:

gregoriánský chorál

Franta Okénka

romská hudba z Rumunska (Transylvánie)

Složení orchestru:

Lidský hlas: soprán, alt, tenor, bas

sekce: smyčce, dřevěné, žestové, bicí

Smyčce: housle I. II., viola, violoncello, kontrabas

Dřeva: flétna (pikola), hoboj (anglický roh), klarinet (basklarinet,
saxofon), fagot (kontrafagot)

Žestě: trubka, lesní roh, trombony, tuba

Bicí: tympány (laděné), malý a velký buben, triangel, xylofony, zvony,
tam-tam

klavír, harmonium, celesta

partitura

Poslech:

Beethoven: Symfonie č. 3 Es-dur Eroica

Stravinskij: Svěcení jara (1913)

17. dubna 2009

zodpovězení dotazů:

(1) horizontální a vertikální aspekt hudební skladby na kočku?

(2) lidová hudba: Čechy vs. Morava

Lidová hudba východu republiky má být starší než západní a vyznačuje se tím, že zpěv má "hlavní slovo" a hudba zpěv pouze "dotahuje". Zpěvák udává rytmus atd., zatímco v lidové hudbě západu republiky (mladší, modernější (i když nevím, co to je "modernější")) má hudba prioritu a zpěvák se jí podřizuje.

Ukázky:

Čechy: <http://www.youtube.com/watch?v=8KWUp213QIU>

Morava: <http://www.youtube.com/watch?v=3r5PWyhqdyC>

Hudební klasicismus

Kult rozumu, osvícenství

Počátky: rokoko, galantní sloh, Mannheimská škola

Odlišnosti: dynamika, melodika (raketa – Mozart: Eine kleine

Nachtmusik), rytmika, seufzer, ozdoby, klarinety

Motiv a téma

Malá písňová forma: A, AB, ABA

Velká písňová forma: XYX (X = ABA; Y = BAB)

Česká hudební emigrace:

Paříž: Krumpholz, Dusík (+Rejcha)

Mannheim: Stamic[/tz], Richter

severní Německo: bratři Bendové (+Zelenka)

Itálie: Mysliveček, Pichl

Vídeň: Vaňhal, Koželuh, Vraničtí, Kramář, Míča, Voříšek

(Rusko: Mareš, Nápravník)

Joseph Haydn (1732 – 1809)

autorství

poslech:

Haydn: Sedm slov Vykupitelových na kříži

Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791)

problém geniality (Lebrecht + Gould; Dvořák x Nejedlý)

Salieri

(Puškin 1830, Rimskij-Korsakov 1897, Shaffer 1979, Forman 1984)

návaznost na Bacha

Mozart a Praha

poslech: Kouzelná flétna, Únos ze serailu, Figarova svatba (předehry)

Ludwig van Beethoven (1770 – 1827)

učitelé

hluchota

Bach (knihovník van Swieten)

hrdinství, osvícenství, revoluce

symfonie

subjektivní chápání díla

Sonáta x sonátová forma

sonátová forma:

(úvod)

Expozice: hlavní (T) a vedlejší téma (D) (+3. téma - D) (opakuje)

Provedení: oblast hlavního tématu, oblast vedlejšího tématu, (+3. t.)

Repríza: hlavní (T) a vedlejší téma (T) (+3. téma - T)

(coda)

poslech:

Beethoven: Sonáta pro klavír č. 8 c-moll op. 13 „Patetická“

I. věta Grave. Allegro di molto e con brio

Symfonie: čtyřvětá

I. rychlá, v sonátové formě

II. pomalá, variační forma

III. taneční: menuet, gavotte => scherzo (počínaje Symfonií č. 2 D-dur)

Struktura A – B – A (Scherzo – Trio – Scherzo)

IV. rychlá: rondo A – B – A – C – A – D

poslechy:

Symfonie č. 3 Es-dur op. 55 (1804)

- *Sinfonia eroica, composta per festeggiare il sovvenire d'un grand'uomo*

č. 5 c-moll op. 67 „Osudová“ (1808)

neoklasicismus – poslech:

Darius Milhaud (1892 – 1974):

Le boeuf sur le toit (Vůl na střeše) op. 58 (1919)

Les Six

Rondo/Rondeau: A – B – A – C – A – D atd.

poslechy:

č. 6 F-dur op. 68 „Pastorální“ (1808) – *programní symfonie*

č. 7 A-dur op. 92 (1812)

č. 9 d-moll op. 125 (1817-24) (s tzv. Ódou na radost, text Friedricha Schillera)

Smyčcový kvartet a-moll op. 132 (1825) – Heiliger Dankgesang

neoklasicismus – poslech:

Sergej Sergejevič Prokofjev (1891 – 1953):

Symfonie č. 1 D-dur op. 25 „Klasická“ (1917)

Allegro – Larghetto – Gavotta: Non troppo allegro – Finale: Molto vivace

video:

Beethoven: Missa solemnis D-dur op. 123 (1819-1823 – video): Gloria,
Credo

15. května 2009

mše = ordinarium + proprium

ordinarium: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus (vč. Benedictus), Agnus Dei

proprium: Introitus, Graduale, Alleluia, Offertorium, Communio

Hudba 19. století x hudební romantismus:

raný: do r. 1830 (Weber, Schubert, Rossini)

vrcholný: 1830 – 1850 (Liszt, Berlioz; národní školy |—>>>)

pozdní: 1850 – 1890 (Wagner, Verdi, Bruckner; *Brahms+Dvořák)

krizový: 1890 – 1914 (Mahler, R. Strauss, Debussy, Puccini)

historismus

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809 – 1847) – provedení Matoušových pašijí (1829)

bujení provozovacího aparátu

programní hudba

Eduard Hanslick (1825-1904): Vom Musikalisch-Schönen (O hudebním krásnu, 1854)

národní školy

ruská škola

opera

*klasicko-romantická syntéza

železnice

poslechy:

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809 – 1847): Oktet op. 20 (1825)

Hector Berlioz (1803 – 1869):

- Symphonie fantastique (1830): idée fixe, první programní symfonie

- Requiem – Grande messe des morts: Lacrymosa

Modest Petrovič Musorgskij: Картинки с выставки (Obrázky z výstavy, 1874, obě verze vč. orch. Maurice Ravela)

Nikolaj Andrejevič Rimskij-Korsakov (1844 – 1908): Šeherezáda – symfonická suita

Mocná hrstka: Musorgskij, Kjuj, Balakirev, Borodin, R. – K.

Pjotr Iljič Čajkovskij (1840 – 1893):

Koncert č. 1 b-moll pro klavír a orchestr op. 23

Symfonie č. 4 f-moll op. 36

Sergej Vasiljevič Rachmaninov (1873 – 1943):

Всенощное бдение op. 37 (1915)

Bedřich Smetana (1824 – 1884):

Triumfální (slavnostní) symfonie E-dur op. 6 (1853)

Má vlast – cyklus symfonických básní (1874-...):

Vyšehrad – Vltava – Šárka – Z českých luhů a hájů – Tábor – Blaník

Antonín Dvořák (1841 – 1904):

Symfonie č. 9 e- moll op. 95 „Z nového světa“

Smyčcový kvartet č. 12 F-dur op. 96 „Americký“

Requiem

Rusalka

Leoš Janáček (1854 – 1928)

1) rusofilství

2) lidová píseň + nápěvky mluvy

3) ženy

opera 19. století

opéra comique, grand opéra, drame lyrique, opera buffa, opera seria,

německá romantická opera, Verdi, Wagnerovo hudební drama

(Gesamtkunstwerk), verismus

Richard Wagner (1813 – 1883): Tannhäuser (předehra k opeře)

- Gesamtkunstwerk

- Bayreuther Festspiele

Anton Bruckner (1824 – 1896): Symfonie č. 8 c-moll

- dirigent Sergiu Celibidache

Alexandr Nikolajevič Skrjabin (1872 – 1915): Poème de l'extase (Poéma extáze) op. 54 (1905)

Claude Debussy (1862 – 1918): Prélude à l'après-midi d'un faune (Předehra k faunovu odpoledni, 1894) – Ruský balet (1912)

Erik Satie (1866 – 1925): klavírní skladby s žertovnými názvy

- 3 Gymnopédies

- Parade (Paráda) – balet (prem. 1917)

Charles Ives (1874 – 1954): Klavírní sonáta č. 2 „Concord, Mass., 1840-1860“ (1911-1915); Tři čtvrttónové kusy

Alois Hába (1893 – 1973): Matka op. 35 (1927-1929)

Gustav Mahler (1860 – 1911):

- české kořeny

- Vídeň

- Olomouc – Lublaň – Kassel – Praha – Lipsko – Budapešť – Hamburk – Vídeň – New York

- Alma

- programnost, lidové texty, smrt, Rückert, čínští básníci

Symfonie č. 2 c-moll „Vzkříšení“

Symfonie č. 5 cis-moll

Symfonie č. 8 Es-dur „Symfonie tisíců“

Hudba 20. století

- východiska hudebního romantismu

- impresionismus

- expresionismus
- 2. vídeňská škola: Schönberg, Webern, Berg
- atonalita, atematismus, dodekafonie, seriální technika, inverze a račí pohyb (Thomas Mann: Doktor Faustus)
- neoklasicismus
- Les Six (Pařížská šestka), Erik Satie, dadaismus
- folklorismus
- realismus, verismus
- avantgarda
- socialistický realismus (x formalismus)
- elektroakustická hudba
- aleatorika
- témbrová hudba
- konkrétní hudba
- multimédia, happening
- grafické partitury
- polystylovost, synkretismus
- minimalismus, redukcionismus, repetitivní hudba
- meditativní hudba
- syntézy, spojení s rockem, jazzem

Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič (1906 – 1975):

- tři tvůrčí období (1936/1960)
- umělec v totalitním státě
- Chaos místo hudby
- útoky 1936, 1948, 1960; zlomová díla

Igor Fjodorovič Stravinskij (1882 – 1971)

Arnold Schönberg (1874 – 1951)

T. W. Adorno: Filozofie Nové hudby

Igor Stravinskij:

- Rozhovory s Robertem Craftem, Praha 1967 (orig. ???)

- Kronika mého života

- Hudební poetika

- Deník ze společných cest

Charles Ives (1874 – 1954): Tři čtvrttónové kusy pro dva klavíry (1923-24) – *studie čtvrttónové harmonie*

Alois Hába (1893 – 1973): Matka – čtvrttónová opera op. 35 (1929)

Olivier Messiaen (1908 – 1992):

Symfonie Turangalíla (1946 – 1948)

vahranní skladby

Et exspecto resurrectionem mortuorum

ondes Martenot – Martenovy vlny

Pierre Boulez (*1925)

Douze notations (1945)

Philip Glass (*1937)

operní trilogie: Einstein on the Beach, Satyagraha, Akhnaten (Achnaton)

filmová trilogie: Koyaanisqatsi, Powaqqatsi, Naqoyqatsi

Steve Reich (*1936)

Different Trains (1988)

Arvo Augustovič Pärt (*1935)

styl tintinnabuli

Magnificat, De profundis, Te Deum, Passio (Pašije), Fratres (různé verze)